

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר מאיר קפלן שליט"א

### יומא פג. - בענין מאכילין אותו הקל הקל

**1. גמ' יומא פג.,** וז"ל, "ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה טבל ושביעית שביעית טבל ותרומה תנאי היא דתניא מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל אמר רבה היכא דאפשר בחולין דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה כי פליגי בדלא אפשר בחולין מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה מר סבר טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוניה."

**ורש"י שם,** וז"ל, "מאכילין אותו הקל הקל. אם אין לנו דברים מותרים כדי צרכו ויש לפנינו מיני איסורין מאכילין אותו הקל הקל שבהם: טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית. לאחר זמן הביעור שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה: בדאפשר בחולין. שיש די בחולין של טבל זה להאכילו לאחר שתינטל תרומתו: דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה. חולין ואין מאכילין אותו לא טבל ולא תרומה: כי פליגי דלא אפשר בחולין. אלא אם כן אוכל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות שהוא ולא יפרישו ממנו תרומתו להאכילו תרומה לעצמה וחולין לעצמן ובן תימא אומר מוטב שיפרישו תרומתו ויאכילוהו כל אחד לעצמו ולא יאכילוהו טבל כמות שהוא: מר סבר טבל חמור. שאפי' לכהנים אינו ראוי: ומר סבר תרומה חמורה. שאין לה היתר אבל טבל אפשר דמתקן להו וחולין יהו ראויין לכל אדם."

**2. רא"ש פרק ח' סימן י"ד,** וז"ל, "ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה (נבילה) ושביעית מאכילין אותו שביעית, שאלו את הראב"ד ז"ל חולה שיש בו סכנה אם לא יאכל בשר אם יש לפניו נבילה ואין שחוט אם לא שנשחט בשבת כי יש אומרים מוטב שיעבור הוא על לאו דנבילה משיעברו אחרים על איסור סקילה והשיב דברי יש אומרים מכוונים הם אבל יש לומר כי איסור שבת כבר ניתן לדחות בהבערה ובבישול ובמחמין לו חמין אי נמי שאי אפשר שלא יהא קטן אחד בסוף העולם אבל אם היה החולה צריך לאכילה לאלתר והנבילה מוכנת לו מיד והשחוט מתאחר לו ודאי מאכילין אותו הנבילה ואין ממתנינן לשחיטה והפשט ובישול, ורבינו מאיר השיב בתשובה על זה והביא דמיון מאוכל נפש ביום טוב דשוחטין ביום טוב דאיכא עשה ולא תעשה באיסור מלאכה ומאכל נבילה דאין בה אלא לאו או לומר לנכרי לנחור עופות דליכא אלא איסור דרבנן דאין שחיטה לעוף מן התורה אלא כיון דהתורה התירה לנו אוכל נפש ביום טוב הוה לדידן כל אוכל נפש ביום טוב כמו בחול והכי נמי כיון שהתירה תורה פיקוח נפש הוי כל מלאכה שעושה בשבת בשביל חולה שיש בו סכנה כאילו עשאה בחול והיכא דאיכא תרי איסורי מאכילין אותו הקל ושחטה המאכל מותר אבל הנבילה המאכל עצמו אסור ואריה רביע עלה עד כאן, ואני שמעתי משום דחיישיי שמא יהא החולה קץ באכילת איסור ויפרוש ויסתכן."

**3. שו"ת הרשב"א סימן תרפ"ט,** וז"ל, "שאלת עוד שאודיע לך דעתי במה שנשאל הראב"ד ז"ל ונסתפק בו הרמב"ן ז"ל בחולה שיש בו סכנה שמותר לשחוט לו בשבת אם יש שם נבלה מי נאמר כיון שיש שם נבלה לא נשחוט לו או מתירין לשחוט ולא נאכילנו לו נבלה, ואני כבר נשאלתי על זה והשבתי ואמרתי שאכתוב לך. תשובה, שמעתי מאחד מגדולי הרבנים שהעיד משם הרב רבי מאיר מרוטנבורק שהורה להתיר לשחוט אפילו במקום שיש שם נבלה להאכילו אלא שהטעם שאמרו

לי משמו חלוש מאד על כן איני כותבו לך, והוא הרב שהגיד לי כן דעתו וטעמו משום דאם אין שוחטין לו יבא לידי סכנה שימנע מלאכול הנבלה וימות, ולי נראה שהכל תלוי במחלוקת אם נאמר שבת דחוויה או נאמר שבת הותרה אצל חולה אם נאמר שבת הותרה אצל חולה שוחטין לו שלא אסרה תורה מלאכת שבת אצל חולה ושוחטין לחולה בשבת כדרך ששוחטין אנו לעצמנו וכדרך שאמרו בטומאה למאן דאמר טומאה הותרה בציבור שאם נטמא הכוס אפילו יש שם כוס אחר נותן לטהור אפילו מן הכוס שנטמא אבל למ"ד דחוויה היא מאכילין לו הנבילה שהוא צריך לאכול ואין אנו עוברין לשחוט לו שבמקום שיש לו בשר לאכול לא נעבור אנו ולא נדחה את השבת, וכמדומה שהלכה כמאן דאמר שבת דחוויה היא ולא הותרה, מכל מקום כל שאין שם נבילה אמרינן לגוי לשחוט כיון שהיא דחוויה אצלו ותדע לך שהרי שנינו בברייתא אין עושין דברים הללו לא על ידי גוים ולא על ידי קטנים אלא על ידי גדולי ישראל."

**4. ר"ן דף ד: בדפי הרי"ף ד"ה וגרסינן בגמ', וז"ל, "וגרסינן בגמ' ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה כלומר שאם יש שני איסורין לפנינו האי איסור לאו כגון נבילה והאחד איסור כרת מאכילין אותו איסור לאו וכן הדין בכל חולה, ונשאל הראב"ד ז"ל בלשון הזה אם היה חולה שיש בו סכנה וצריך לשחוט לו תרנגולת למה לא נאמר לנכרי שינחור לא (אחר) ונאכילנו הנבילה שאין בה אלא איסור לאו ולא נשחוט ונדחה שבת שיש בה איסור סקילה והשיב שזה החולה איזה איסור עומד ומעכבו ודאי איסור שבת לא איסור נבילה תדע שאילו לא היה שבת לא היינו מבקשים לו נבילה (כי) אלא שחוטתה וכיון שכן האיסור העומד עליו ומעכבו הוא ששבה היתר גמור לא איסור אחר ולפיכך אין מתירין לו איסור נבילה עכ"ל, ותמהני שא"כ מצא תרנגולת נחורה נאכילנה אותו ולא נשחוט לו שכשם שאתה אומר שאיסור שבת מעכבו מלשחוט כך איסור נבילה מעכבו מלאכול נבילה זו שאם לא היה איסור נבילה מעכבו היה אוכל אותה ולמה עומד לפנינו איסור שבת יותר מאיסור נבילה ועוד שאפ"י היה כן למה לא נאכיל אותו האיסור שהוא קל ביותר, אבל נ"ל דלגבי חולה אין איסור נבילה קל מאיסור שבת דנהי דנבילה איסור לאו ושבת איסור סקילה איכא חומרא אחרינא בנבילה לפי שהאוכלה עובר בלאו על כל זית וזית שבה כדאמרינן לגבי נזיר שהיה שותה יין (נזיר מב:) אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה וחד לאו הוא דאיכא דמעשה שבת מותרין דקי"ל (ב"ק עא.) היא קודש ואין מעשיה קודש ומש"ה לאוין הרבה דנבילה לא מיקרי איסור קל לגבי חד לאו דשבת ואע"ג דהוי איסור סקילה."**

**5. רמב"ם פרק י"ד מהל' מאכלות אסורות הלכות ט"ז-י"ז, וז"ל, "ט"ז מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דברים האסורים מיד עד שיאורו עיניו ואין מחזרין על דבר המותר אלא ממהרין בנמצא ומאכילין אותו הקל הקל תחלה אם האירו עיניו דיו ואם לאו מאכילין אותו החמור: י"ז כיצד היו לפנינו טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה תחלה שהטבל במיתה נבלה וספיחי שביעית מאכילין אותו ספיחי שביעית שאסורין מדברי סופרים כמו שיתבאר בהלכות שמטה טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית טבל ותרומה אם אי אפשר לתקן הטבל מאכילין אותו טבל שאינו קדוש כתרומה וכן כל כיוצא בזה."**

**6. אור שמח שם הלכה י"ד (מופיע באתר)**

**7. מנחת חינוך במצוות לא תסור, מצוה תצ"ו סוף אות ג', וז"ל,**

המפורש בתורה דאינו עובר רק בלאו המיוחד, ובאינו מפורש רק מפי השמועה או מי"ג מדות עוברים בלאו דכאן ג"כ. ולענין זקן באמת הדין כן, דחומר בדברי סופרים	יוהנה אף לדעת הרמב"ן הרבה דיני תורה שנלמדו מי"ג מדות ומפי השמועה חוץ מה שעוברים בלאוים ועשין המיוחדים עוד עוברים בעשה ולא דכאן, וחומר מדבר
---	--

וגוי לרבות הצפור השחווטה וכל צפור וגוי, והאוכל מצפור השחווטה עובר בעשה ולא תעשה, ועיין ברמב"ן במנין של הלאוין דמונה לעשה ולא תעשה בפני עצמן ולוקין והשיג על הר"מ שנראה מדבריו דאין לוקין עיי"ש, ועיין לעיל במצוה קנ"ז, א"כ ביש עוף טמא או נבלה ויש צפור שחווטה, דעל עוף טמא או נבלה אינו רק עשה ולא תעשה, ועל הצפור השחווטה יש ג"כ עשה ולא תעשה כמו בעוף טמא וחוף לזה עובר בעשה ולא תעשה אלו ועשית ולא תסור, אסור להאכילו הצפור השחווטה רק הטמא או נבלה דהוא קל מצפור השחווטה. וכן אפשר דחייבי כריתות כגון חלב ודם הם קלים לגבי צפור השחווטה דהוא שני לאוין, לדעת הר"ן ביומא שם דריבוי לאוין הוא חמור מאיסור כרת וסקילה ומובא בחיבור זה כמה פעמים, א"כ בכל איסורי מאכלות שמאכילין לחולה צריכים לידע איזה מפורש בתורה ואיזה מפי השמועה להאכילו הקל, היינו הדבר שמפורש האיסור בתורה הוא הקל, והוא הערה חדשה בעזרת השי"ת לא ראיתי מי שהתעורר בזה."

יותר מדברי תורה האומר אין תפילין וכו' [סנהדרין פ"ח ע"ב], הכא נמי. עכ"פ זה מוסכם דדברים שהם מפי השמועה או ביי"ג מדות בודאי העובר עובר בעשה ולא תעשה אלו חוף מהמיוחד אצל כל אחד ואחד. ועיין ברמב"ן בעיקר השני שמביא הרבה בקיאות דהרבה לאוין הם מפי השמועה ומיי"ג מדות, והרבה אצל איסורי מאכלות, א"כ נפקא מינה לפי מה דקיי"ל דחולה שיש בו סכנה דמאכילים אותו הקל הקל [יומא פ"ג ע"א], א"כ אם יש איסור מפורש בתורה דהוא בלאו, ואיסור שהוא מפי השמועה דחוף הלאו המיוחד יש ג"כ עשה ולא תעשה ועשית וגוי ולא תסור וגוי, א"כ מאכילין אותו איסור המפורש בתורה דהוא קל מאיסור זה שהוא מפי השמועה. ואנקוט לך חדא לדמיון, דידוע דעוף טמא ונבלה והרבה דברים עיין בהלכות מאכלות אסורות עוברים על אכילתו בעשה ולא תעשה, כל צפור טהורה וגוי הוא עשה ואת זה לא תאכלו הוא לא תעשה גבי עופות טמאים, ועיין בר"מ פ"א מטומאת צרעת ה"ז דצפור השחווטה מפי השמועה למדו וזה

**8. נצי"ב במרומי שדה ליומא פג. ד"ה כי פליגי בדלא אפשר (מופיע באתר)**